

УДК: 338

Хомик Христина

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ТА РЕЗЕРВІВ ВИРОБНИЦТВА

Khomyk Christina

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

CLASSIFICATION OF PRODUCTION FACTORS AND RESERVES

При комплексному економічному аналізі поряд з синтетичними показниками розраховуються більш часткові або аналітичні показники. Кожний показник формується під впливом досить чітких економічних та інших факторів. Під факторами в економічному аналізі розуміють рушійні сили або першопричини виникнення і розвитку економічних явищ і процесів.

Таблиця 1

Класифікація факторів в економічному аналізі

Ознака класифікації	Види факторів
Ступінь впливу на результати роботи	Основні і другорядні
Місце виникнення	Зовнішні і внутрішні
Ступінь залежності від діяльності фізичних і юридичних осіб	Об'єктивні і суб'єктивні
Час дії	Постійні і тимчасові
Характер впливу	Екстенсивні і інтенсивні
Рівень охоплення	Загальні і специфічні
Внутрішній зміст	Кількісні і якісні
Рівень деталізації	Прості і складні
Рівень підпорядкованості	Першого, другого ... n-го порядків
За етапами відтворювального процесу	Виробничі збутові

Різні фактори відіграють різну роль і мають різне значення для підвищення ефективності виробництва. Причому, роль і значення окремих факторів не залишаються постійними. Вони змінюються залежно від різних економічних і конкретно-історичних умов розвитку суспільного виробництва. Завершальним етапом проведення комплексного економічного аналізу є пошук додаткових невичерпаних можливостей покращення діяльності підприємства – резервів.

Резерв – це запас ресурсів, який свідомо не витрачається і підтримується на певному рівні як засіб, що забезпечує надійність і безперервність роботи будь-якої системи. За своєю економічною природою і характером впливу на результати виробництва резерви поділяються на екстенсивні та інтенсивні. До резервів екстенсивного характеру використання відносяться ті, які пов'язані з використанням у виробництві додаткових ресурсів, а саме матеріальних, трудових, земельних. Резервами інтенсивного характеру використання вважаються ті, які пов'язані з найбільш повним і раціональним використанням наявного виробничого потенціалу. З прискоренням науково-технічного процесу слабшає роль резервів екстенсивного характеру, і посилюється пошук резервів інтенсифікації виробництва. Класифікують резерви також по тим кінцевим результатам, на які ці резерви впливають. Розрізняють резерви: 1) підвищення обсягу продукції; 2) удосконалювання структури й асортименту виробів; 3) поліпшення якості; 4) зниження собівартості продукції за елементами витрат, за статтями витрат, за центрами відповідальності; 5) резерви підвищення прибутковості продукції; 6) зміцнення фінансового становища і підвищення рівня рентабельності.

Необхідною умовою виявлення і використання резервів є їх кількісна оцінка, котра може бути встановлена як добуток ступеня екстенсивного та інтенсивного використання ресурсів. Це різниця між досягнутим і максимально можливим рівнями продуктивності праці за певний проміжок часу. Так, загальний резерв покращення використання трудових ресурсів підприємства може бути кількісно оцінений шляхом множення коефіцієнта фактичного використання робочого часу персоналу на співвідношення нормативної (проектної) і фактичної трудомісткості продукції.

Інший приклад класифікації резервів пов'язаний з підвищенням ефективності праці – за рівнем їх виникнення. За цією ознакою розрізняють резерви: загальнодержавні, регіональні, міжгалузеві, галузеві, внутрішньовиробничі.

- Загальнодержавні резерви та їх використання впливають на продуктивність праці по всій країні. До них належать резерви, пов'язані з розміщенням підприємств, нераціональним використанням зайнятості населення, нераціональним використанням ринкових методів господарювання і т. ін.

- Регіональні резерви — це резерви, пов'язані з покращенням використання виробничих сил певного регіону (з урахуванням його особливостей).

- Міжгалузеві резерви пов'язані з можливістю покращення міжгалузевих зв'язків, зміцнення договірної дисципліни між виробництвами різних галузей.

- Галузеві резерви — це можливості підвищення продуктивності праці, що характерні для підприємств конкретної галузі економіки.

- Внутрішньовиробничі резерви пов'язані з недостатнім використанням на підприємстві сировини, матеріалів, обладнання, робочого часу. При цьому необхідно враховувати, що втрати робочого часу можуть бути прямими (внутрішньозмінні і цілоденні) і прихованими (ліквідація браку, виконання робіт, не передбачених технологією)

Для реалізації виявлених резервів необхідна розробка заходів щодо вдосконалення виробничих процесів, організації праці та управління, тобто складаються плани організаційно-технічних і фінансових заходів щодо використання резервів.

Отже, існує багато класифікацій щодо резервів підприємства і кожна з них має право на існування. Але зовнішнє середовище динамічно змінюється і, разом з цим, змінюються джерела резервів, тому розробити єдину уніфіковану класифікацію резервів неможливо. Джерелами можуть бути: ринкова ситуація, організаційний, виробничо-технологічний, фінансово-економічний та кадровий потенціал підприємства. Саме дослідження цих груп резервів є перспективним напрямом дослідження.

Список використаних джерел:

1. Класифікація резервів підвищення ефективності використання трудового потенціалу
URL:https://pidru4niki.com/91667/menedzhment/klasifikatsiya_rezerviv_pidvischennya_efektivnosti_vikoristannya_trudovogo_potentsialu

2. Класифікація факторів і резервів підвищення ефективності господарської діяльності комерційної організації
URL:https://stud.com.ua/87063/ekonomika/klasifikatsiya_faktoriv_rezerviv_pidvischennya_efektivnosti_gospodarskoyi_diyalnosti_komertsiynoyi_organiza

3. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 (81). С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007